

KHAVANOVA OLGA

NYOLC URALKODÓ, TIZENKÉT KÖVET ÉS NEGYVEN ÉV A KEMÉNY HIDEG ORSZÁGÁBAN¹

A koraujkori nemzetközi kapcsolatok legfontosabb szereplői a nagykövetek és a követek voltak. Ők képviselték udvarukat, és szimbolikusan megtestesítették uralkodójukat. Egy-egy ország külpolitikai irányvonalának kidolgozása a nagyköveti jelentések alapján történt. A követségek és a külügyekkel foglalkozó hazai hivatalok, testületek közötti folyamatos kapcsolattartásban, valamint a hírszerzésben azonban jelentős szerepet játszottak a tolmácsok, a titkárok és az írkokok is. Életük néha kalandregényhez hasonlít,² de sajnos mégis keveset tudunk róluk, a források rájuk vonatkozó adatai gyakran hiányosak. Jelen tanulmány arról a Johann Philipp von Eichenfeldről (†1773) szól, aki a szentpétervári osztrák követség írnoke, titkára, majd tanácsosa volt, és a háttérben negyven éven keresztül tartotta kézben a bécsi és a szentpétervári udvar kapcsolatait.

---

1 A tanulmány azokat a kutatási eredményeket foglalja össze, amelyekhez a MTA kiemelkedő vendégkutatói programjának ösztöndíjasaként jutottam a „Gróf Esterházy Miklós szentpétervári küldetése, 1753–1761” című projekt keretében. Ezúton köszönöm az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpontnak és a Szent Korona Lendület Kutatócsoportnak, hogy fogadó intézményként támogattak. Továbbá köszönöm Oross Andrásnak a bécsi levéltárakban folytatott kutatásaimhoz nyújtott segítségét, Rosonczy Ildikónak pedig jelen tanulmány lektorálását.

2 Ld. például az eseményekben gazdag életrajz-rekonstrukciót: *Kármán Gábor: A Seventeenth-Century Odyssey in East Central Europe. The Life of Jakab Harsányi Nagy*. Leiden 2016.

Töredékes életrajzi adatai szinte kivétel nélkül a bécsi udvarhoz öregkorában benyújtott saját kezű kérvényeiből származnak.³ Nem sikerült kideríteni, hogy mikor és hol született, és azt sem, hogy tapasztalatlan gyakornokként 1722-ben milyen körülmények között került a gyors változások sorát elrendelő I. (Nagy) Péter Orosz Birodalmába.

Több régi családtörténeti kézikönyvben ugyanaz a téves adat található, miszerint Johann Philip von Bößler császári-királyi tanácsost és az orosz udvarnál működő követségi titkárt (*Legationssekretär*) VI. Károly német-római császár 1710. június 8-án Eichenfeld előnévvel a birodalmi nemesek sorába emelte.⁴ Ez az állítás nem csak azért tűnik képtelenségnek, mert maga Eichenfeld 1722-től számította oroszországi tartózkodását, s erről többször nyilatkozott, hanem azért is, mert 1710-ben az orosz udvarnál még nem volt állandó birodalmi és osztrák képviselő: az első követ, Stephan Wilhelm Kinski gróf csak 1720-ban érkezett Szentpétervárra.⁵ Erre az ellentmondásra az Osztrák Állami Levéltár állományában őrzött nemesi oklevél ad magyarázatot: eszerint Johann Philip Bößlert 1740.(!) június 8-án emelték a birodalmi nemesek sorába.⁶ Így feltételezhető, hogy a 4-es és az 1-es számjegyek hasonlósága miatt egyik tanulmányból a másikba vándorolt a hiba, és Johann Philip Bößler már Szentpé-

3 Ld. például: Philipp von Eichenfeld levele gróf Rudolf Colloredóhoz, 1760. szept. 9. Österreichisches Staatsarchiv, Wien (továbbiakban: ÖStA), Haus-, Hof- und Staatsarchiv (továbbiakban: HHStA), Staatenabteilungen (továbbiakban: StA), Russland I. Kt. 37. Russica 1760, fol. 189r–190v; Eichenfeld levele Colloredóhoz, 1763. márc. 29. ÖStA, HHStA, StA, Russland I, Kt. 39, Russica 1763, fol. 323r–326v.

4 A legkorábbi említést ld.: *Carl Friedrich Benjamin von Leupold*: Allgemeines Adels-Archiv der österreichischen Monarchie. Teil 1. Bd. 2. Wien 1789. 266. További téves hivatkozások: *Johann Christian von Hellbach*: Adels-Lexikon. Bd. 1. Ilmenau 1825. 320.

5 A 17. század folyamán csak ideiglenes missziók útján zajlott a kommunikáció. Ld.: *Walter Leitsch*: Moskau und die Politik des Kaiserhofes im 17. Jahrhundert. Graz 1954; *Klaus Mueller*: Das kaiserliche Gesandtschaftswesen im Jahrhundert nach dem Westphälischen Frieden, 1648–1740. Bonn 1976. A Habsburg-birodalom tartományai, királyságai, fejedelemségei közül 1726 előtt csak Erdélynek voltak próbálkozásai az orosz–erdélyi kapcsolatok építésére. Ld.: *Gebei Sándor*: Erdélyi–orosz kapcsolatok a 17. században. In: A magyar–orosz kapcsolatok tizenkét évszázada: az ELTE Ruszisztikai Központ 2005. május 26-i ünnepi konferenciájának előadásai. Szerk. Szvák Gyula. Budapest 2005. 30–38.

6 ÖStA, Allgemeines Verwaltungsarchiv, Adel RAA 37. 29.

terváron, majdnem húszéves hűséges szolgálata után kapta meg a nemességet. Ezt a feltételezést támasztja alá az is, hogy az udvari kalendáriumokban Johann Philip Bößler először csak 1747-ben szerepel Bößler von Eichenfeldként.⁷

Nincs kizárva, hogy Johann Philip hivatalnoki családból származott, bár apjára vonatkozó adatot egyelőre nem találtam. Két nagybátyja – édesapja testvérei – császári-királyi szolgálatban álltak: Martin Bößler taxator volt a Cseh–Osztrák Udvari Kancellárián, Xavier Bößler pedig kamarai alkalmazott (*Kameralprovisor*) Pozsegában. Ők hat évvel később, 1746-ban szintén Eichenfeld előnévvel kaptak birodalmi nemességet.⁸ Johann Philip végrendelete Anton von Eichenfeld nevű testvérét és egy bizonyos Christina Bößlerint, a sógornőjét említi. Talán Johann Philipnek és Antonnak volt még egy testvérük, aki meghalt, mielőtt családtagjait a nemesek sorába emelték, és így a sógornő nemesi előnév nélkül maradt.⁹

Johann Philip Eichenfeld 1763-as kérvényében azt írja, hogy amíg Szentpéterváron élt, nyolc uralkodó követte egymást az orosz trónon.¹⁰ Szemtanúja volt a Nagy Péter 1725-ben bekövetkezett halála után fellángolt és az orosz udvart megrendítő palotaforradalmaknak. Ezeket többek között I. Péternek az a rendelkezése váltotta ki, amely, megváltoztatva a trónöröklés rendjét, az uralkodóra bízta utódja kinevezését. I. Péter cár pedig anélkül halt meg, hogy megnevezte volna utódját. Először a testőrség látványos támogatásával a cár özvegye, I. Katalin (1725–1727) lépett az orosz trónra. Őt követte tizenkét évesen II. Péter (1727–1730), aki I. Péternek az unokája és VI. Károly német-római császárnak az unokaöccse volt. Korai, 1730-ban bekövetkezett halála után nagynénje, I. Anna (1730–1740) vette át a hatalmat. A gyermektelen cárnő az unokahúga kisfiára hagyta az orosz trónt. Így két német hercegi ház ivadéka – mecklenburgi Erzsébet Katalin Krisztina (aki a görögkeleti vallásra áttérve szintén az Anna nevet kapta) és braunschweigi Antal gyerme-

7 Kayserlicher und Königlicher Wie auch Ertz-Hertzoglicher und Dero Residentz-Stadt Wien Staats- und Stands-Calender. Wien 1748. 277.

8 *Leupold, von C. F. B.*: Allgemeines Adels-Archiv. 267.

9 ÖStA, HHStA, Hofarchive, Privat- und Familienfonde, Oberhofmarschallsamt, 641–12, Testament des Johann Philip von Eichenfeld, 1773. 10. 29.

10 Eichenfeld levele Colloredóhoz, 1763. márc. 29. ÖStA, HHStA, StA, Russland I, Kt. 39, fol. 324^v.

ke – mint VI. Iván (1740–1741) lett a cár. Sem a csecsemőcár, sem anyja, aki régensi tisztséggel ruházta fel saját magát, nem lehettek népszerűek a német tanácsadókba befáradt orosz elit szemében,¹¹ ezért egy újabb palotaforradalom következtében a trónt I. Péter leánya, Erzsébet (1741–1762), foglalta el, és VI. Iván, akinek trónra kerülését a bécsi udvar szívesen vette, híveinek vereségét követően börtönbe került. Erzsébet húszévi uralkodás után a Julianus-naptár szerint 1761 decemberében, a Gergely-naptár szerint pedig 1762 januárjában halt meg. Utódjául Pétert, az unokaöccsét nevezte ki, aki holsteini herceggént Lotharingiai Ferenc német-római császár alattvalója is volt. III. Péter néven alig fél évig ült a cárok trónján. A következő palotaforradalom eredményeként elveszítette hatalmát, majd titokzatos körülmények között meghalt, a trónra pedig felesége, az anhalt-zerbsti hercegnő került, akit a világ II. vagy Nagy Katalinként (1762–1796) ismert meg. II. Katalin koronázására Eichenfeldnek, ahogy számolta, nyolcadszor¹² kellett Szentpétervárról a koronázó fővárosnak megmaradt Moszkvába utaznia.¹³

Eichenfeld másik állítása, miszerint tizenkét követ (*Minister*) alatt dolgozott, szintén megfelel a valóságnak. Amikor Szentpétervárra érkezett, Kinski gróf már készülődött a visszaútra. Az ő távozása után Nikolaus Hochholtzer követségi titkár képviselte a bécsi udvart. Majd jöttek és mentek a követek, Hochholtzer pedig maradt Szentpéterváron 1747-ig titkári és tanácsosi rangban, és biztosította a kapcsolatok folytonosságát. 1725–1726-ban Amadäus Rabutin, 1727–1728-ban Lorenc von Caramé, 1728–1732-ben Franz Wratistlaw gróf, 1734–1738-ban Johann Franz Ostein gróf, 1738–1742-ben An-

11 *Alexander Brückner*: Die Europäisierung Russlands: Land und Volk. Gotha 1888. 334–342.

12 Bár nyolcadszor utazott Moszkvába, de csak öt koronázáson vehetett részt: I. Katalinén, II. Péterén, I. Annánén, I. Erzsébetén és II. Katalinén. A kiskorú VI. Iván és III. Péter rövid idejű uralkodásuk miatt nem voltak megkoronázva. Az általunk ismert forrásokból nem derül ki, hogy további három útjának mi volt a célja.

13 Iskra Schwarcz osztrák történész egyik tanulmányában érdekes feltevésről olvashatunk. Szerinte a két főváros ötlete I. Péterben pozsonyi látogatása idején születhetett meg. Hiszen Bécs és Pozsony közül az egyik a magyar királyok székhelye volt, a másik pedig a magyar királyok koronázó városa. Ld.: Искра Шварц: О поездке Петра I в Пресбург [I. Péter pozsonyi utazásáról]. In: Романовы в дороге. Путешествия и поездки царской семьи по России и за границу. Отв. ред. М. В. Лескинен, О. В. Хаванова. Москва–Санкт-Петербург 2016. 83–93.

ton Botta d'Adorno márkí, 1744–1745-ben Philip Orsini-Rosenberg gróf, 1746–1748-ben és rövid megszakítás után 1751–1753-ban Johann Franz Pretlach báró, távollétében pedig Joseph Bernes gróf volt a követ. 1753-tól kezdve nyolc éven át a magyar Esterházy Miklós gróf töltötte be a nagyköveti posztot. Őt 1761-ban gróf Florimund Mercy d'Argenteau váltotta, és egyben zárta Eichenfeld előjáróinak listáját. Eichenfeld feltehetőleg vele egyidőben hagyta el Oroszországot 1763-ban, az új követ, Josef Maria Karl Lobkowitz herceg érkezésekor.

Azoknak az uralkodóknak és követeknek a felsorolása mellett, akiket Eichenfeld szolgált, érdemes megemlíteni az ebben az időszakban a két birodalom között kötött szerződéseket is. Eichenfeld Oroszországba érkezésekor Bécs és Szentpétervár még nem voltak szövetségesek, és közeledésüket nehezítette, hogy I. Péter ragaszkodott a császári címhez, amelynek elismerése megbillenthette a nagyhatalmi egyensúlyt Európában.¹⁴ Hosszas huzavonát és fárasztó tárgyalásokat követően I. Katalin minisztereinek sikerült elérniük azt, amire a cárnő elhunyt férje törekedett: az első osztrák–orosz védelmi szerződést 1726 augusztusában aláírták Bécsben, majd szeptemberben Szentpéterváron ratifikálták.¹⁵ Ez az egyezmény sok tekintetben csupán papíron kifejtett közeledési szándék maradt, de az osztrák örökösödési háború (1740–1748) záró szakaszában, 1746-ban megkötött új (felújított) szerződés már a közös cselekvés lehetőségét sem zárta ki.¹⁶ Oroszország már tíz év múlva, 1756-ban részese lett a Wenzel Anton Kaunitz gróf (1711–1792), államkancellár által végrehajtott ún. 1753. évi diplomáciai forradalomnak, amikor a bécsi és a versailles-i udvar

14 *Johannes Burkhardt*: Die Friedlosigkeit der Frühen Neuzeit, Grundlegung einer Theorie der Bellizität Europas. *Zeitschrift für Historische Forschung* 4 (1997). 509–574.

15 *Recueil des traités et conventions conclus par la Russie avec les puissances étrangères*. Tome 1. Traités avec l'Autriche, 1648–1762. Ed. Friedrich (Fedor) Martens. St.-Petersbourg 1874. 28–44. Ld.: *Christian Steppan*: Akteure am fremden Hof. Politische Kommunikation und Repräsentation kaiserlicher Gesandter im Jahrzehnt des Wandels am russischen Hof (1720–1730). Göttingen 2016 (Schriften zur politischen Kommunikation. Bd. 22)

16 *Paul Karge*: Die russisch-österreichische Allianz von 1746 und ihre Vorgeschichte. Göttingen 1887; Сергей Нелипович: Союз двух двуглавых орлов: русско-австрийский военный альянс второй четверти XVIII в. [Kétfejű sasok szövetsége: orosz–osztrák szövetség a 18. század második negyedében], Москва 2010. 32.

szembenállását a Poroszország és Nagy-Britannia ellen irányuló együttműködés váltotta fel. 1760 márciusában a három szövetséges (Bécs, Párizs és Szentpétervár) ennél szorosabb akciókra is elkötelezte magát.¹⁷ Mindezeknek a folyamatoknak Eichenfeld nélkülözhetetlen részese volt: másolta és sifírozta a jelentéseket, kisebb-nagyobb megbízásokkal járt az orosz külpolitika irányítóinál, kormánya nevében és előljárói utasítására kért, alkudozott, ígéreteket tett.

Az bécsi udvar által kiadott kalendáriumokban (sematizmusokban) Eichenfeld neve először 1738-ban jelenik meg: eszerint titkár Ostein gróf követ és Hochholtzer rezidens tanácsos mellett.¹⁸ 1763. évi kérvényében azt említi, hogy az első tizennégy év során nem kapott semmi fizetést. Ez éppen az érkezése és a követségi titkári kinevezése között eltelt idő. I. Erzsébet trónra lépésekor Eichenfeld már majdnem húsz éve élt abban az idegen, barátságtalan országban, ahol a más európai országokban szokásos diplomáciai élet nagyjából olyan régi volt, mint az 1703-ban alapított új főváros, Szentpétervár: itt a külföldi diplomaták még messze nem élvezték a másutt természetesnek tartott tekintélyt. Az osztrák követségen most már nála hosszabb ideig csak Hochholtzer szolgált. A sors iróniája, hogy éppen 1743-ban, amikor Mária Terézia már éppen vissza akarta hívni Eichenfeldet, óriási botrány robbant ki a két udvar között. A cárnő leleplezte az ellene irányuló államcsíny nyomait, amelynek (a felháborodott cárnő szerint) az volt a célja, hogy (nincs kizárva, hogy európai udvarok segítségével) ismét a börtönbe zárt Iván kerüljön hatalomra. A gyanúsítottak között ott volt az osztrák követ, Anton Botta d'Adorno márki (1688-1774) is.¹⁹ Erzsébet felszólította a diplomatát, hogy azonnal

17 Recueil des traités. 269–291.

18 Kayserlicher und Königlichler [...] Staats- und Stands-Calender. Wien 1738. 319.

19 Ugyan nincs közvetlen bizonyíték arra, hogy az osztrák diplomata a letett cár érdekében intrikált volna, a későbbi nagyköveti utasításokban, amelyeket 1753-ban gróf Esterházy Miklós kapott, lehetetlen kombinációról esett szó: eszerint az osztrák nagykövetnek módot kellene találnia arra, hogy Péter trónörökös valószínű korai halála esetére Iván számára jobb neveltetést biztosítsanak, és akkor Erzsébet legvalószínűbb utódaként ő örökre hálás lesz majd a bécsi udvarnak. Ld.: Budapest, Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (továbbiakban: MNL OL) P 218, Családi levéltárak, Eszterházy család tatai ága, Gróf Esterházy Miklós levéltára, 3. köt. Appendix zur Instruction und Anweisung für den Hoch- und Wohlgebohrnen Unserem Cammerer, würcklichen Geheimen Rath, ernandten Botschafter am Russischen Kaiserlichen Hof, und lieben getreuen Niclas Grafen von Esterhazy, 14.

hagyja el az országot, Mária Teréziától pedig igen kemény hangú levélben követelte volt követének megbüntetését.²⁰

A diplomáciai botrány elsimítása után többször is felébresztették Eichenfeldben azt a reményt, hogy egy másik országba küldik: 1750-ben Pretlach báró tett utalásokat arra, hogy Eichenfeld hamarosan Dániába megy, később Bernes gróf biztosította arról, hogy napról napra várható visszahívása Bécsbe, csak kis türelemre van még szükség, mert már vár rá egy rezidensi állás. „A számos célzás egyike sem valósult meg ez alatt a sok év alatt, miközben én csak arra törekedtem, hogy kötelezettségeimet és feladataimat tökéletesen lássam el”²¹ – írta az öreg diplomata 1763-ban. A rutinos Hochholtzerhez hasonlóan ő is nélkülözhetetlen emberré vált, olyanná, aki informális utakon a legtitkosabb információkat is rövid idő alatt meg tudta szerezni. Amikor 1753-ban Esterházy Miklós gróf elindult a számára ismeretlen és idegen Oroszországba, nemcsak ő kapta meg az ilyenkor szokásos részletes utasítást, hanem Eichenfeld is,²² akinek bizalmasai között volt a szász rendkívüli követ, Johann Ferdinand August Funck²³, de Mihail Voroncov gróf, az orosz kancellár is. Egy magas beosztású udvaronccal szintén közeli kapcsolatban állt, de az ő a neve nem fordul elő a jelentésekben: az illető egyszerűen a „jó barát” megnevezés alatt szerepel.

Válasz nélkül marad az a kérdés, hogy mielőtt Eichenfeld Oroszországba került, beszélt-e valamelyik szláv nyelven, vagy csak ott tanult meg oroszul. Talán még ahhoz a generációhoz tartozott, amelyik nem rendelkezett francia nyelvismerettel. Bár ez csak feltevés, de nincs kizárva, hogy a szentpétervári követség Béccsel éppen azért levelezett németül, mert Eichenfeld és nála idősebb munkatársak nem tudták jelentéseiket franciául megfogalmazni.²⁴

20 Az orosz–osztrák kapcsolatokról a 18. század közepén ld.: Максим Анисимов: Российская дипломатия в Европе в середине XVIII века [Orosz diplomácia Európában a 18. század közepén]. Москва 2012. 108–141.

21 ÖStA, HHStA, StA, Russland II, Kt. 39, fol. 325^r.

22 MNL OL P 218, 3. köt.

23 *Judit Matzke*: *Gesandtschaftswesen und diplomatischer Dienst Sachsens 1694–1763*. Leipzig 2011.

24 A fordítók és a tolmácsok szerepéről a kora újkori diplomáciában ld.: *Clara Raiter*: *Vermittler zwischen West und Ost: Hofdolmetscher am Habsburger Hof (1650–1800)*. In: *Politische Kommunikation zwischen Imperien: der diplomatische Aktionsraum Südost- und Osteuropa*. Hrsg. Gunda Barth-Scalmani, Harriet Rudolph, Christian Steppan. Innsbruck 2013. 257–274.

1750-ben a szentpétervári osztrák követségre érkezett egy új írnok – Johann Emmanuel von Seddeler. Hamar megtanult oroszul, az előjárója meg volt elégedve szorgalmával. Eljött az a pillanat, amikor Eichenfeld végre hazamehetett volna. Ahogy 1755-ben Esterházy Miklós gróf írta Kaunitzknak: „Úgy tűnik, szíve mélyén arra vágyik, hogy egyszer majd viszontláthatja a drága hazát.²⁵ De a hétéves háború (1756–1763) idején²⁶ vágya nem valósult meg, Bécs hallani sem akart róla. 1756-ban megbetegedett, és ismét visszahívásáért könyörgött. Kaunitz gróf államkancellárként a kérésre azt válaszolta Esterházy Miklós grófnak, a nagykövetnek, hogy Eichenfeld azonnali visszahívására nincs lehetőség. Ha később visszatér Bécsbe, sem gondoskodásban sem vizsgáztatásban nem szenved majd hiányt, de egyelőre tapasztalatai és ismeretesei nélkülözhetetlenek Oroszországban. A nagykövetet arra utasították, hogy öreg munkatársát egészsége kímélése céljából mentse föl a jelentések sifírozásától, másolásától és minden egyéb fásasztó munkától.²⁷ Így telt el még hét év...

Az öreg Eichenfeld teljes joggal volt büszke szervezete állóképességére, arra, hogy az életkorával járó minden betegség ellenére képes volt kötelezettségeinek teljesítésére. Colloredo herceghez írt levelében öntudattal vallotta: „Az egykor itt szolgáló vagy mostanáig itt tartózkodó külföldi miniszterek minden alkalommal csodáltak engem, hogy tudok én annyi időt ebben az elviselhetetlen klímában élni”.²⁸ A külföldön való tartózkodást azonban egyre nehezebben bírta. Amíg az őt váltó Johann Emmanuel Seddelernek egy idő után sikerült családot alapítania – egy Kraus nevű orosz katonatiszt lányát vette feleségül –, addig Johann Philip agglégény maradt. Miután visszatért a „drága hazába”, nélküle felnőtt vagy megöregedett rokonai között élt, az ő társaságukat élvezte, amíg nem halt meg 1773-ban az alsó-ausztriai

25 Esterházy Miklós jelentése Wenzel Anton Kaunitzknak, Szentpétervár, 1755. júl. 9. MNL OL P 218, Családi levéltárak, Eszterházy család tatai ága, Gróf Esterházy Miklós levéltára, 13. köt., Követi jelentések másolatai (1755.01.7–1756.02.24). 145.

26 Евгений Щепкин: Русско-австрийский союз во время семилетней войн, 1746–1758 гг. [Orosz–osztrák szövetség a Hétéves Háború idejében, 1746–1758]. Szent-Pétervár 1902.

27 Kaunitz utasítása Esterházyknak, Bécs, 1756. febr. 11. MNL OL P 218, Családi levéltárak, Eszterházy család tatai ága, Gróf Esterházy Miklós, Uralkodói és kancelláriai utasítások, 6. köt., Uralkodói és kancelláriai utasítások (1754.10.14–1756.02.11), 307.

28 Eichenfeld Fülöp Colloredo Rudolfnak [?], Szentpétervár, 1763. márc. 29. ÖStA, HH-StA, Russland I, Kt. 39, Berichte 1763, fol. 323r.

Poysdorffban. Végredeletében a testvére és sógornője mellett két nagybátyja leszármazottait említi, akik mindegyikének 2 500 Ft-ot hagyott örökül. Jámbor katolikusként több száz misét mondatott a szüleiért, rokonaiért, jóakaróiért, saját magáért és minden szegény lélekért.²⁹

Ha összehasonlítjuk Hochholtzert és Eichenfeldet, szembetűnik, hogy egyikük sem volt előkelő származású, és mindkettőjüknél hiányzott a magas diplomáciai rang ahhoz, hogy aktív szereplői legyenek az udvari életnek. Christian Steppan osztrák történész „passzív jelentésírónak” nevezi Hochholtzert, mivel sem joga, sem módja nem volt arra, hogy az udvarok közötti szimbolikus kommunikációt a legmagasabb szinten művelhesse, sem arra, hogy a kétoldalú szerződések megkötésében aktív szerepet vállalhasson.³⁰ Hochholtzer mindazonáltal sokkal fontosabb tényező volt a külpolitika előterében: jelen volt az udvari ünnepségeken, kirándulásokon, vadászatokon, fogadott alacsonyabb rangú udvaroncokat. Amíg Hochholtzer, aki sosem lett sem követ, sem nagykövet, azzal, hogy az általa fogalmazott jelentéseket saját kezűleg írta alá, nyomot hagyott az osztrák–oros diplomáciai kapcsolatok történetében, addig Eichenfeld végig az egymást váltó magasabb rangú diplomaták árnyékában maradt. A diplomáciai jelentések kutatója azonban jól ismeri sajátos kézírását, amellyel a csúcspontokban és kudarcokban bővelkedő kétoldalú kapcsolatok krónikáját vezette.

---

29 ÖStA, HHStA, HA, OMaA 641–12.

30 Steppan, C.: Akteure i. m. 247–248.